

правильність свого переконання, заснованого на почутті. Істотними ознаками почуття відповідальності поряд з готовністю відповідати за результати своїх дій є старанність, «точність, пунктуальність, надійність, вірність особистості у виконанні своїх обов'язків» [6, с. 69]. Це, в свою чергу, передбачає самостійність, ініціативність, самодисципліну, чесність, справедливість, великодушність, співчуття та співпереживання до ближнього, взаємодопомогу, повагу до старших, почуття власної гідності, совісність.

Отже, почуття відповідальності молодших школярів розуміємо як інтегральне особистісне новоутворення у дітей молодшого шкільного віку, яке виявляється як здатність усвідомлено брати на себе прості навчальні і морально-громадські зобов'язання, чітко дотримуватись їх виконання та передбачати наслідки власних наближених дій. Це почуття виявляється тоді, коли дитина взяла на себе зобов'язання або з нею про щось домовились, і ця угода потребує безумовного виконання.

Список використаної літератури

1. Бех І.Д. Відповідальність особистості як мета виховання / Іван Дмитрович Бех // Початкова школа. – 1994. – № 9 – 10. – С. 4 – 8.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості / О. Л. Кононко: [навч. посіб. для вищ. навч. закладів]. – К.: Освіта, 1998. – 255 с.
4. Кузь В. Свобода і відповідальність учнів у виховній системі В.О.Сухомлинського // Початкова школа. – 2005. – № 6. – С.4 – 7.
5. Соціолого-педагогічний словник / За ред. В.В.Радула. – К.: «ЕксОб», 2004. – 304 с.
6. Сперанский В.И. Социальная ответственность личности и особенности формирования / В.И.Сперанский – М. : Изд.МГУ, 1987. – С. 38 – 87.

ПЕТЬОВКА А. В.,
ГОРВАТ М. В.,

Мукачівський державний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Сучасне українське суспільство переживає перехідний кризовий етап свого розвитку на фоні вельми суперечливої духовної ситуації, що характеризується зневагою до гуманістичних загальнолюдських цінностей, поширенням споживацької моралі, абсолютизації переваги матеріального над духовним. Саме піднесення моральності особистості стає необхідною умовою формування людини нової доби, людини ХХІ століття, від якої повною мірою залежить майбутня доля України.

У молодшому шкільному віці відбувається навчання колективної роботи, формуються відносини із вчителями та іншими дорослими, відбувається перша «примірка» дорослих ролей. На цьому тлі головним завданням є надбання

впевненості в собі, у своїх здібностях, їх усвідомлення і розвиток. Невиконання (часткове чи повне) цього завдання виявляється в прояві елементів недбайливості як на цій, так і на подальших стадіях [1, с. 49].

У дитини через несформованість внутрішнього контролю дій спостерігається певний рівень складності системи моральних якостей, тобто тих суб'єктивних цінностей, які утворюють її морально-духовне «Я». Акцентуючи увагу на цій особливості, І. Бех вважає, що внутрішній контроль може виникнути, якщо сформувати в дитини «асоціативний зв'язок між її природними моральними якостями і реальною людиною, в якій ці якості досягли високого рівня розвитку» [2, с. 46].

Ефективність виховання, зокрема культури поведінки, багато в чому залежить від правильного вибору та оптимального поєднання різних способів, тобто методів виховання. У педагогіці накопичений багатий арсенал методів формування морально-духовного досвіду у дітей різного віку. Цими проблемами займалися такі теоретики, як Коннікова Т., Богданова О. та Петрова В.

Традиційним методом моральної освіти є етична бесіда. По суті – це роз'яснення в діалогічній формі принципів і норм моралі. Матеріалом для таких бесід слугують життєві факти, конкретні вчинки дітей, а також художні твори, які вчать розрізняти полярність добра і зла на яскравих художніх образах, які емоційно впливають на школяра.

Система словесно-моральних знань обов'язково має підкріплюватись життєвими ситуаціями колективу, в яких і формується морально-духовний досвід особистості. Цьому сприяють методи привчання і вправлянь.

Серед методичних прийомів можна назвати доручення, показ, вправи. Вони дають змогу повторювати однотипні дії. Виконання яких збагачує власний досвід і складає практику взаємин (у дверях пропустити старших, допомогти вдягнутися дівчинці, гостям).

Обмаль досвіду моральних відносин потребує і створення спеціальних ситуацій, «запрограмованих переживань». Отже виділяють **метод створення педагогічних ситуацій**. Глибока зацікавленість дитини певною ситуацією, спонукає ідентифікуватися з дійовими особами і запропонувати свої варіанти поведінки. У ситуаціях морального вибору методи переконання та вправляння максимально наближаються і взаємопроникають. Ситуації морально-духовного вибору, що пропонуються, можна згрупувати: пізнавальні; оціночні; альтернативні; ситуації абсурду.

Необхідна організація спеціальної роботи, що передбачає пояснення учням моральних правил. Подібну роботу доцільно здійснювати методом переконання – **етичних бесід**. Мета їх – конкретизація морально-етичних знань дітей та формування умінь керуватися цими знаннями в житті.

Велике значення для ефективності бесід має правильний підбір ілюстративного матеріалу. До нього відносять художні твори, публіцистичні і ділові статті в періодичній пресі, кіно – і діафілми. Яскравий емоційний матеріал не залишить дітей байдужими вони легко залучаються до обговорення актуальних питань.

Добрим матеріалом для бесіди можуть бути проблемні моральні ситуації, тобто такі коли потрібно здійснити вчинок, пов'язаних з вибором поведінки, оперуючи однаково важливими для дитини цінностями – власними інтересами й інтересами колективу.

У сюжетно-рольових іграх стихійно виникають ситуації моральної спрямованості, завдяки чому в грі забезпечується досвід правильних взаємин, закладаються основи моральних знань.

З усієї різноманітної дійсності взаємин і моральних якостей людей у ході однієї гри дітям доступний лише невеличкий сюжет. Але його треба так використати, щоб відтворити стосунки широкого спектру, які зрозумілі учням і відображають реальні умови, сприяють формуванню активної життєвої позиції.

Якщо поставити за мету закріпити норми культурної поведінки, то для 1 класу підходять ігри на теми «Сім'я», «День народження», «Магазин». Сюжети цих ігор засновані на поки ще невеликому досвіді учнів, однак у їх змісті відбиваються взаємини між дорослими і дітьми, а також учнів одного з одним у колі сім'ї, в найближчому для них соціальному оточенні – у школі й сфері побутового обслуговування.

Проте в основі організації роботи вчителя й молодших школярів має бути особистісно-зорієнтований підхід, який передбачає багатоваріантність методик, форм, засобів, диференціацію та індивідуальний підхід у навчанні й вихованні, утвердження дитячої особистості, індивідуальності, створення умов для саморозвитку, самовизначення, самовиховання.

Список використаних джерел

1. Семез А. В.О.Сухомлинський про роль учителя у вихованні моральних цінностей учнів // Рідна школа. – 2003. – № 9. – С. 18 – 22
2. Бех І. Моральний розвиток особистості в історико-педагогічному осмисленні // Рідна школа. – 1999. – №8. – с. 21 – 24.

ПІВКАЧ О.О.,
ПОПОВИЧ О.М.,
Мукачівський державний університет, Україна

САМООСВІТА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дитинство, дошкільна освіта має бути найпершим пріоритетом держави. Головна мета дошкільної освіти в Україні – створити умови для особистісного становлення дітей, забезпечити їх збалансований розвиток, узгодженість у житті основних тенденцій до самореалізації, формування життєвої компетентності, розвитку ціннісного ставлення до світу природи, культури, людей, самих себе.

Така глобальна мета висуває відповідні вимоги й до забезпечення належної гарантованої якості дошкільної освіти, найвагоміша з яких модернізація змісту, оновлення його відповідно до вимог часу, із збереженням при цьому позитивного досвіду та збагачення його новими прогресивними ідеями, подолання стереотипів та зайвої регламентації дошкільної освіти.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>